

LIVIU BRĂTESCU (coord.), *Liberalismul românesc și valențele sale europene*, Iași, Editura Pim, 2010, 272 p.

În ultima vreme preocupările pentru cercetarea curentelor politice din România beneficiază de o atenție deosebită din partea specialiștilor. După *Liberalismul românesc. Tendințe, structuri, personalități*, ce face obiectul numărului 1-4/2005 al periodicului „Buletinul Fundației Academice A. D. Xenopol” din Iași (XIII), colecția *Xenopoliana*, editori Liviu Brătescu și Ovidiu Buruiană, în 2008 vedea lumina tiparului volumul dedicat cercetării curentului conservator: *Conservatorismul românesc. Origini, evoluții, perspective*, coord. Liviu Brătescu și Mihai Chiper, pentru ca în 2010 liberalismul românesc să beneficieze de o nouă abordare, de data aceasta privit dintr-o perspectivă europeană.

Volumul este structurat în patru teme: *Modern, adică liberal; Liberalismul fiecăruia; Liberalismul văzut de afară și Liberalisme recente*. Fiecare dintre ele beneficiază de tratarea unor specialiști recunoscuți, cercetători și cadre didactice universitare, istorici, sociologi, politologi, filosofi, juriști, de la prestigioase centre universitare și institute de cercetare din țară și din străinătate. În cadrul primei teme remarcăm studiul intitulat *Naționalism și liberalism la mijlocul secolului XIX*, semnat de Cristina Matiuță. Autoarea urmărește liberalismul și naționalismul, două concepte ale căror manifestări și-au pus amprenta asupra modernizării social-politice în Europa. În vreme ce în vestul continentului liberalismul s-a afirmat ca o ideologie a burgheziei în lupta cu Vechiul Regim, în centrul și sud-estul Europei se manifesta ca parte a luptei pentru autodeterminare națională. Autoarea subliniază faptul că în spațiul românesc, „revoluția de la 1848 a fost una radical-naționalistă” (p. 36), care, indiferent de deosebirile existente, „a stat sub semnul liberalismului” (p. 44).

Studiul semnat de Mihail Radu Solcan, aflat în deschiderea celei de-a doua teme, analizează felul în care prima etapă a liberalismului românesc se reflectă în opera istoricului francez Elias Regnault. În continuare istoricul Sorin Radu se oprește cu cercetarea asupra reformei electorale, mai precis asupra chestiunii votului universal în viziunea lui Ion Heliade Rădulescu, pornind de la broșura acestuia, *Votul universal și revotul universal*. Autorul ajunge la concluzia că în vreme ce limbajul politic al lui Ion Heliade Rădulescu era liberal, adaptat epocii în care trăia, el manifesta o viziune conservatoare atunci când se referea la reîntoarcerea la vremurile trecute. Deosebit de interesant ni se pare studiul lui Liviu

Brătescu consacrat lui I. C. Brătianu și primelor forme de manifestare ale liberalismului românesc. Autorul urmărește activitatea politică a lui Brătianu și a colaboratorilor lui în vederea realizării Unirii și în primii ani după înfăptuirea ei, motivele care l-au determinat să aleagă alt drum, despărțindu-se de Alexandru Ioan Cuza, lupta pentru punerea în practică a programului politic în perioada 1866-1875, cât și starea de veghe permanentă a politicianului, atent la toate semnalele venite din interior și din exterior. Studiul constituie o jalonare atentă și critică a parcursului politicianului I. C. Brătianu, de la revoluționar la doctrinar al liberalismului românesc. Ultimele studii sunt dedicate lui Manolache Costache Epureanu și Victor Slăvescu, doi liberali care au trăit și s-au manifestat la distanță de peste jumătate de secol unul de altul.

Cea de-a treia temă pune în discuție diferite variante ale liberalismului european, de la cel german la cel finlandez, și încearcă să stabilească raportul dintre liberalism și autonomie, din perspectiva provocărilor globale. Ultimul grupaj de studii este dedicat liberalismelor recente, în care este tratat liberalismul interbelic, dar și cel de după 1989. Remarcăm studiul dedicat dimensiunii liberale a rezistenței anticomuniste, subiect deopotrivă de interesant și incitant.

Prin conținut, tematică și abordare, volumul de față, fără îndoială un eveniment editorial, se adresează deopotrivă istoricilor, politologilor și tuturor celor interesați de evoluția ideilor liberale în spațiul românesc.

Daniela Bușă

Cum în societatea românească de azi privirile opiniei publice nu par să mai fie întoarse către lecțiile trecutului, ci către un viitor încă neconturat, considerăm că nevoia de a dezbate conturarea doctrinelor politice în decursul ultimelor două secole este imperioasă, cu atât mai mult cu cât se observă transformări fundamentale în evoluția conceptelor politice.

Volumul de față este una dintre contribuțiile menite să clarifice aceste transformări fundamentale. Liberalismul românesc se află astăzi în fața provocărilor viitorului, în care trebuie să integreze însă un trecut fără doar și poate glorios. Nu este și punctul de vedere al lui Valeriu Stoica și Dragoș Paul Aligică (*Liberalismul românesc, o dezbatere mereu amânată*, p. 237-247), care susțin că este momentul depășirii veritabilului complex reprezentat de ideea de „partid al Brătienilor” și alinierea la cerințele politicii actuale (p. 246-247).

Totuși, o asemenea desprindere ar anula tocmai capitalul simbolic pe care liberalii actuali îl pot obține din experiențele trecutului (vezi studiul lui Ioan Stanomir despre *Dimensiunea liberală a rezistenței anticomuniste*, p. 224-236, unde autorul citează masiv din Mihai Fărcășanu).

Interesant este și studiul lui Ovidiu Buruiană (*Ideea de „partid” în gândirea intelectualilor români din perioada interbelică*, p. 212-223), care propune un